

**OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA MOLİYAVIY NAZORAT VA ICHKI
AUDIT TIZIMINI XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH****Eshtemirova Munisa Saydali qizi***O'zbekiston Respublikasi**Bank-moliya akademiyasi tinglovchisi*

Bugungi kunda oliy ta'lim tizimini moliyalashtirish hajmining kengayishi, oliy ta'lim tashkilotlari sonining ortishi, ularning moliyaviy mustaqilligining kuchayishi, to'lov-kontrakt mablag'lari, budget mablag'lari, grantlar, ilmiy loyihalar, xalqaro dasturlar va budgetdan tashqari tushumlar hajmining ko'payishi oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy nazorat va ichki audit tizimini yangi bosqichga olib chiqishni talab qilmoqda. Zamonaviy sharoitda universitet faqat ta'lim xizmatini ko'rsatuvchi tashkilot emas, balki yirik moliyaviy resurslarni boshqaruvchi murakkab iqtisodiy subyektga aylanmoqda. Shu sababli oliy ta'lim muassasasida moliyaviy nazoratning vazifasi faqat mablag'larning qonuniy sarflanganligini tekshirish bilan chegaralanmasdan, ushbu mablag'lardan qanchalik tejamkor, samarali va natijador foydalanilganligini baholashdan ham iborat bo'lishi lozim.

O'zbekiston oliy ta'lim tizimida so'nggi yillarda miqdoriy jihatdan juda katta o'sish kuzatildi. Milliy statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 1991-yilda mamlakatda 52 ta oliy ta'lim tashkiloti faoliyat yuritgan bo'lsa, 2020-yilda ularning soni 127 taga, 2021-yilda 154 taga, 2022-yilda 191 taga, 2023-yilda 219 taga va 2024-yilda 222 taga yetgan. 2025/2026 o'quv yili boshida esa respublikada filiallar bilan birga 215 ta oliy ta'lim tashkiloti faoliyat yuritgan. Bu 1991-yilga nisbatan 4,1 baravar ko'pdir. Shu bilan birga, 215 ta oliy ta'lim tashkilotining 97 tasi nodavlat oliy ta'lim tashkilotlari hissasiga to'g'ri kelgan. Toshkent shahrining o'zida 98 ta, Toshkent viloyatida 19 ta, Samarqand viloyatida 14 ta, Qoraqalpog'iston Respublikasida va Buxoro viloyatida 11 tadan oliy ta'lim tashkiloti faoliyat yuritmoqda.

Oliy ta'lim muassasalari sonining kengayishi bilan bir qatorda talabalar kontingenti ham keskin ortgan. 2021/2022 o'quv yilida oliy ta'lim muassasalarida 808,4 ming nafar talaba tahsil olgan bo'lsa, 2022/2023 o'quv yilida bu ko'rsatkich 1 million 42,1 ming nafarni, 2023/2024 o'quv yilida 1 million 314,5 ming nafarni, 2024/2025 o'quv yilida 1 million 432,8 ming nafarni va 2025/2026 o'quv yili boshida 1 million 535 ming nafarni tashkil etdi. Faqat bir yilning o'zida talabalar soni 102,2 ming nafarga yoki 7,1 foizga oshgan. 2025/2026 o'quv yilidagi jami talabalar tarkibida 782,9 ming nafari ayollar va 752,1 ming nafari erkaklardan iborat bo'lgan. Bu ko'rsatkiqlarning o'ziyiq oliy ta'lim tizimida moliyaviy operatsiyalar, to'lovlar, stipendiyalar, ish haqi, xaridlar, kommunal xarajatlar, ilmiy loyihalar va boshqa moliyaviy oqimlar hajmi sezilarli darajada kengayib borayotganini ko'rsatadi.

Bundan tashqari, 2024/2025 o‘quv yilida O‘zbekistondagi oliy ta’lim muassasalariga 381,7 ming nafar talaba qabul qilingan bo‘lib, ushbu ko‘rsatkich 2020/2021 o‘quv yiliga nisbatan 2,2 baravar ko‘paygan. Qabul qilinganlarning 196,7 ming nafari qizlar va 185 ming nafari yigitlardan iborat bo‘lgan. Shuningdek, 2024/2025 o‘quv yili boshida jami 1 432 810 nafar talabaning 707 287 nafari kunduzgi, 52 099 nafari kechki va 673 424 nafari sirtqi ta’lim shaklida tahsil olgan. O‘sha davrda respublikada 30 ta xorijiy oliy ta’lim tashkiloti faoliyat yuritgan. Bu ko‘lam moliyaviy boshqaruvning murakkabligini oshiradi, chunki turli ta’lim shakllari bo‘yicha kontrakt tushumlari, stipendiyalar, subsidiya va boshqa to‘lovlar alohida hisob va nazorat mexanizmlarini talab qiladi.

Mazkur sharoitda oliy ta’lim muassasasida ichki auditning ahamiyati ayniqsa ortadi. Ichki audit — bu faqat aniqlangan xato va kamchiliklarni qayd etuvchi nazorat shakli emas, balki oliy ta’lim muassasasining boshqaruv tizimi, risklarni boshqarish, ichki nazorat mexanizmlari va moliyaviy faoliyati samaradorligini mustaqil va xolis baholovchi boshqaruv vositasidir. Xalqaro Ichki Auditorlar Instituti — The Institute of Internal Auditors tomonidan shakllantirilgan zamonaviy yondashuvga ko‘ra, ichki audit tashkilot faoliyatini takomillashtirishga xizmat qiluvchi mustaqil va obyektiv ishonch hamda maslahat xizmatlarini taqdim etadi. IIAning 2026-yilda yangilangan “Three Lines Model”ida boshqaruv va nazorat uchta asosiy yo‘nalishga ajratiladi: birinchi liniya operatsion boshqaruv va risklarni bevosita boshqarish uchun javob beradi, ikkinchi liniya risk, compliance va nazorat funksiyalarini amalga oshiradi, uchinchi liniya esa ichki audit sifatida mustaqil assurance taqdim etadi.

Oliy ta’lim muassasasiga ushbu modelni tatbiq qilganda birinchi liniya sifatida rektorat, fakultetlar, kafedralar, buxgalteriya, xaridlar bo‘limi, moliya-iqtisod bo‘linmasi va boshqa operatsion tuzilmalar ko‘rilishi mumkin. Ular budjet va budjetdan tashqari mablag‘lardan foydalanish jarayonida birlamchi nazoratni olib boradi. Ikkinchi liniya sifatida moliyaviy nazorat, risk-menejment, yuridik xizmat, compliance va korrupsiyaga qarshi ichki nazorat bo‘linmalari faoliyat yuritishi mumkin. Uchinchi liniya esa tashkilot rahbariyatidan yetarli darajada funksional mustaqil bo‘lgan ichki audit xizmati hisoblanishi lozim. Mazkur tizimning afzalligi shundaki, moliyaviy xato sodir bo‘lgandan keyin uni aniqlashga emas, balki xatoni yuzaga keltirayotgan riskni oldindan aniqlashga e’tibor qaratiladi.

Oliy ta’lim tizimida moliyaviy nazoratning an’anaviy shakli ko‘pincha xarajat hujjatlarini tekshirish, smeta intizomiga rioya etilishi, shartnomalar mavjudligi, xarid jarayonlari va hisob-kitoblarning qonuniyligini aniqlash bilan bog‘liq. Biroq xorijiy tajribada ichki auditning asosiy vazifasi asta-sekin “compliance audit”dan “risk-based audit” va “performance audit”ga o‘tgan. Riskka asoslangan auditda auditor barcha operatsiyalarni bir xil darajada tekshirmaydi, balki moliyaviy yo‘qotish ehtimoli va ta’siri eng yuqori bo‘lgan yo‘nalishlarni aniqlab, asosiy resursni shu yerga yo‘naltiradi.

Masalan, oliy ta'lim muassasasining yillik xarajatlari shartli ravishda 200 mlrd so'm bo'lsa, audit xizmati 200 mlrd so'mlik barcha operatsiyalarni birma-bir tekshirish o'rniga 70–80 foiz asosiy riskni shakllantirayotgan 20–30 foiz operatsiyalarni chuqur tahlil qilishi samaraliroq bo'ladi.

Oliy ta'lim muassasalarida eng yuqori moliyaviy risklarga davlat xaridlari, qurilish va kapital ta'mirlash, to'lov-kontrakt mablag'lari hisobi, talabalar stipendiyalari, ish haqi fondi, moddiy qiymatliklar, grantlar, ilmiy-tadqiqot loyihalari, xizmat safarlari, ijaraga berilgan obyektlar, homiylik va budjetdan tashqari mablag'lardan foydalanish jarayonlarini kiritish mumkin. Masalan, universitet bir yil davomida 20 mlrd so'mlik davlat xaridlarini amalga oshirsa va ichki audit shundan atigi 5 foiz samarasiz yoki ortiqcha xarajatni o'z vaqtida oldini olsa, iqtisodiy samara 1 mlrd so'mni tashkil etishi mumkin. Agar bir yirik OTMda bunday iqtisodiy samara 1 mlrd so'm bo'lsa, 100 ta muassasa miqyosida nazariy jihatdan 100 mlrd so'mlik moliyaviy resursning samarasiz sarflanishining oldini olish imkoniyati shakllanadi. Bu misol ichki auditni xarajat sifatida emas, balki moliyaviy samaradorlikni oshiruvchi investitsiya sifatida ko'rish kerakligini ko'rsatadi.

Oliy ta'lim muassasasida zamonaviy ichki audit samaradorligini oshirish uchun auditor faqat hujjatlarni tekshirmasligi, balki ma'lumotlar bazasi bilan ishlashi kerak. Misol uchun, universitetda 30 ming nafar talaba tahsil olsa va har bir talaba yil davomida kontrakt, stipendiya, yotoqxona yoki boshqa xizmatlar bilan bog'liq o'rtacha 10 tadan moliyaviy yozuv hosil qilsa, yil davomida kamida 300 mingta tranzaksiya yozuv shakllanishi mumkin. Ularni auditor qo'lda tekshirishi amalda samarasiz. Shu sababli raqamli audit vositalari yordamida 300 ming operatsiyaning 100 foizini avtomatik skrinigdan o'tkazib, faqat noodatiy 1–3 foiz tranzaksiyani auditor tekshiruviga ajratish mumkin. Masalan, 300 mingta operatsiyaning 2 foizi riskli deb topilsa, auditor 300 ming hujjat o'rniga 6 mingta riskli operatsiya ustida ishlaydi. Bu auditning tezkorligi va aniqligini sezilarli oshiradi.

Xorijiy universitetlarda ichki audit funksiyasi universitet kengashi yoki audit qo'mitasi bilan yaqin ishlashi keng tarqalgan. Bunda auditorning funksional mustaqilligini ta'minlash asosiy tamoyil hisoblanadi. IIA tavsiyalariga ko'ra, ichki auditning ishonchliligi uning boshqaruv organlariga mustaqil xulosa bera olishi bilan bog'liq. IIAning Three Lines Modelida ichki audit aynan mustaqil uchinchi liniya sifatida ko'riladi va u boshqaruv, risklarni boshqarish hamda ichki nazorat jarayonlari bo'yicha obyektiv assurance berishi lozim. Shuning uchun O'zbekistondagi yirik davlat oliy ta'lim muassasalarida ichki audit rahbari operatsion moliya rahbariga emas, to'g'ridan-to'g'ri kuzatuv kengashi yoki audit qo'mitasiga funksional jihatdan hisobdor bo'lishi maqsadga muvofiq.

Bunda audit qo'mitasi kamida 3–5 nafar a'zodan iborat bo'lishi va tarkibida moliya, audit, huquq, oliy ta'lim va raqamli texnologiyalar bo'yicha tajribaga ega

mutaxassislar bo'lishi mumkin. Yiliga kamida 4 marta audit qo'mitasi yig'ilishini o'tkazish, ya'ni har chorakda moliyaviy risklar xaritasini, ichki audit natijalarini, bajarilmagan tavsiyalarni va yirik xaridlarni muhokama qilish samarali yondashuv hisoblanadi. Masalan, audit davomida 40 ta tavsiya berilgan bo'lsa, yil yakuniga qadar ularning kamida 85–90 foizining bajarilishi ichki audit KPilaridan biri sifatida belgilanishi mumkin. Faqat aniqlangan kamchiliklar soni emas, tavsiyalarning bajarilish darajasi ham audit samaradorligini ko'rsatishi kerak.

Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy nazoratni takomillashtirishda samaradorlik auditi alohida ahamiyatga ega. Chunki universitet mablag'lari faqat qonuniy emas, balki samarali sarflanishi kerak. Masalan, oliy ta'lim muassasasi yangi laboratoriya tashkil qilish uchun 10 mlrd so'm sarfladi deylik. An'anaviy moliyaviy audit xaridning qonuniyligi, shartnoma va to'lovlarni tekshiradi. Samaradorlik auditi esa 10 mlrd so'm evaziga nechta talaba laboratoriyadan foydalangani, qancha ilmiy maqola yoki loyiha yaratilgani, ilmiy grantlar hajmi oshgan yoki oshmaganligi, uskunalarning yuklanish koeffitsienti va natijaning xarajatga nisbatini baholaydi. Agar qimmatbaho uskuna yilning atigi 15–20 foizida ishlatilsa, xarajat qonuniy bo'lsa ham, iqtisodiy samaradorlik past bo'lishi mumkin.

Shu sababli OTMlar faoliyatida "value for money" tamoyilidan foydalanish zarur. Bunda uchta mezon — economy, efficiency va effectiveness, ya'ni tejamkorlik, samaradorlik va natijadorlik baholanadi. Tejamkorlik bir xil sifatdagi tovar yoki xizmatni ortiqcha xarajatsiz olishni, samaradorlik sarflangan resurs bilan olingan mahsulot miqdorini, natijadorlik esa belgilangan maqsadga qay darajada erishilganini bildiradi. Masalan, 1 mlrd so'm sarflab 100 nafar mutaxassis tayyorlash bir talaba uchun 10 mln so'mlik xarajatni bildiradi. Agar shunga yaqin sifat bilan boshqa muassasada 1 mlrd so'm evaziga 125 nafar mutaxassis tayyorlansa, bir talaba uchun xarajat 8 mln so'mni tashkil qiladi. Bunday benchmarking moliyaviy samaradorlikni solishtirish imkonini beradi.

Oliy ta'lim muassasalarida ichki auditni raqamlashtirish ham muhim yo'nalishdir. Zamonaviy audit platformasi universitetning buxgalteriya tizimi, talabalar bazasi, davlat xaridlari, ish haqi, stipendiya, yotoqxona, ombor, grantlar va ilmiy loyihalar bo'yicha ma'lumotlarni yagona analitik panelda birlashtirishi mumkin. Masalan, tizim bir vaqtda kontrakt bo'yicha qarzдор talabaga stipendiya hisoblangan holatni, bir xodimga normadan ortiq yuklama to'langanini, bozor narxidan 30–40 foiz qimmat mahsulot xarid qilinganini, bir yetkazib beruvchining doimiy g'olib bo'layotganini yoki bir xil shartnomaning kichik qismlarga bo'lib xarid qilinganini avtomatik aniqlashi mumkin.

Buning uchun oliy ta'lim muassasalarida har bir operatsiyaga 0 dan 100 ballgacha risk balli beradigan elektron tizim joriy qilish mumkin. 0–30 ball oralig'idagi operatsiyalar past risk, 31–60 ball o'rta risk, 61–100 ball yuqori risk sifatida

tasniflanadi. Masalan, xarid summasi juda katta bo'lsa 20 ball, bitta ishtirokchi bo'lsa yana 20 ball, narx o'rtacha bozor narxidan 25 foiz yuqori bo'lsa 25 ball, ilgari muammoli bo'lgan yetkazib beruvchi ishtirok etsa 15 ball qo'shilishi mumkin. Natijada bitta xarid 80 ball yig'ib, avtomatik tarzda yuqori riskli operatsiyalar ro'yxatiga tushadi. Ichki auditor esa tekshiruv resursini shu operatsiyaga yo'naltiradi.

Sun'iy intellektdan foydalanish auditning keyingi bosqichi bo'lishi mumkin. Masalan, 5 yil davomida universitetda to'plangan 1 millionta moliyaviy tranzaksiyani algoritm tahlil qilib, odatiy to'lov strukturalari va noodatiy holatlarni aniqlashi mumkin. Agar odatda ma'lum turdagi jihoz 10–12 mln so'm oralig'ida xarid qilinadigan bo'lsa, 18 mln so'mlik xarid tizim tomonidan avtomatik ravishda “anomaly” sifatida belgilanadi. Xuddi shuningdek, bir xil bank hisob raqamiga turli nomdagi tashkilotlar orqali to'lovlar yo'naltirilsa, tegishli bog'liqliklar aniqlanishi mumkin.

Ichki audit tizimini xorijiy tajriba asosida takomillashtirishning yana bir muhim yo'nalishi — “continuous auditing”, ya'ni uzluksiz auditdir. An'anaviy audit yiliga bir yoki ikki marta o'tkaziladi. Uzluksiz auditda esa axborot tizimi moliyaviy operatsiyalarni 365 kun davomida doimiy kuzatadi. Misol uchun, universitet yilda 500 mingta moliyaviy va hisob yozuvlarini amalga oshirsa, algoritm ularning barchasini real vaqt yoki kunlik rejimda tekshirishi mumkin. Natijada qonunbuzilish 6–12 oy o'tgach emas, 24–48 soat ichida aniqlanishi mumkin. Bu moliyaviy zarar miqdorini keskin kamaytiradi.

Oliy ta'lim muassasalarida korrupsion va manfaatlar to'qnashuvi risklarini moliyaviy audit bilan bog'lash ham lozim. Masalan, xarid komissiyasi a'zosi va yetkazib beruvchi korxona ta'sischi lari o'rtasidagi bog'liqlik, xodimning o'ziga aloqador korxonaga shartnoma berilishi yoki bir oilaga mansub shaxslar o'rtasidagi manfaatlar to'qnashuvi moliyaviy audit risk xaritasiga kiritilishi kerak. Bunda auditor faqat hisob-kitobni emas, iqtisodiy mazmunni ham tekshiradi.

Oliy ta'lim muassasalari daromadlarining diversifikatsiyalashuvi ham yangi audit yondashuvlarini talab qiladi. Universitet daromadlari to'lov-kontrakt, budget mablag'lari, grantlar, ilmiy xizmatlar, tijoratlashtirish, ijara, homiylik va boshqa manbalardan shakllanishi mumkin. Masalan, yirik universitetning yillik daromadi 300 mlrd so'm bo'lib, shundan 45 foizi kontrakt, 30 foizi budget, 10 foizi grant, 5 foizi ijara va xizmatlar, qolgan 10 foizi boshqa manbalardan tushsa, ichki auditor har bir daromad turi uchun alohida risk modelini ishlab chiqishi kerak. Kontrakt tushumlarida debitor qarzdorlik va imtiyozlar to'g'riligi, grantlarda mablag'ning maqsadlilikligi, ijarada aktivlardan foydalanish samaradorligi, tijoratlashtirishda intellektual mulk va daromad taqsimoti risklari asosiy obyekt bo'lishi mumkin.

Xorijiy tajribaning yana bir foydali jihati audit natijalarini kuzatib borish tizimidir. Audit tugagach, hisobot berilishi jarayonning oxiri emas. Har bir tavsiya uchun mas'ul shaxs, bajarish muddati va KPI belgilanishi kerak. Masalan, 30 ta

kamchilik aniqlansa, ularning 10 tasi yuqori, 12 tasi oʻrta va 8 tasi past riskli deb baholanadi. Yuqori riskli tavsiyalarni 30 kun, oʻrta risklilarni 60 kun, past risklilarni 90 kun ichida bajarish talab qilinishi mumkin. Elektron tizim muddati oʻtgan tavsiyalar haqida avtomatik ogohlantirish yuboradi.

OTMLar uchun ichki audit samaradorligini baholovchi KPilar tizimini joriy qilish ham maqsadga muvofiq. Masalan, audit rejasining bajarilishi — kamida 90 foiz, yuqori riskli jarayonlarning audit bilan qamrab olinishi — kamida 80 foiz, tavsiyalarning oʻz vaqtida bajarilishi — kamida 85 foiz, oldi olingan yoki optimallashtirilgan xarajatlar — muassasaning tegishli xarajatlarning kamida 1–3 foizi, qayta takrorlangan kamchiliklarning kamayishi — yiliga kamida 20 foiz kabi koʻrsatkichlarni belgilash mumkin. Bunda audit xizmatining maqsadi koʻproq kamchilik topish emas, balki kamchiliklar sonini vaqt oʻtishi bilan kamaytirishdan iborat boʻladi.

Oʻzbekistonda oliy taʼlim sektorining kengayishi moliyaviy nazoratning institutsional imkoniyatlarini ham kuchaytirishni talab qiladi. 2025/2026 oʻquv yilida 215 ta oliy taʼlim tashkiloti va 1,535 mln talaba mavjud boʻlgan tizimda eski hujjatbozlikka asoslangan nazorat modeli yetarli samaradorlik bera olmaydi. Bir oliy taʼlim tashkilotiga oʻrtacha hisobda taxminan 7,1 ming talaba toʻgʻri keladi, biroq real taqsimot juda notekis. Shuning uchun yirik universitetlar uchun alohida ichki audit departamenti, kichik OTMLar uchun esa markazlashtirilgan yoki umumiy audit xizmati modelidan foydalanish iqtisodiy jihatdan maqbul boʻlishi mumkin.

Shuningdek, ichki auditorlarning malakasini xalqaro standartlarga yaqinlashtirish zarur. OTM auditorlari faqat buxgalteriya va moliya qonunchiligini emas, balki IT-audit, maʼlumotlar tahlili, davlat xaridlari, risk-menejment, korrupsiyaga qarshi compliance, grant auditi, loyiha boshqaruvi va samaradorlik auditini bilishi kerak. Xalqaro IIA standartlari va Three Lines Modeli ichki auditning boshqaruv tizimidagi oʻrnini aniq belgilab, uning mustaqilligi va professional kompetensiyasiga alohida urgʻu beradi.

Oliy taʼlim muassasalarida “audit madaniyati”ni shakllantirish ham muhimdir. Auditor jazolovchi organ sifatida emas, universitet boshqaruviga qoʻshimcha qiymat yaratadigan professional hamkor sifatida koʻrilishi kerak. Masalan, auditor moliya boʻlimida 500 mln soʻmlik qonunbuzilishni aniqlagandan koʻra, xarid tizimini qayta tashkil etish orqali kelgusi uch yil davomida yiliga 300 mln soʻmdan jami 900 mln soʻmlik ortiqcha xarajatning oldini olsa, bu samaraliroq natija hisoblanadi.

Yuqoridagi tahlillar asosida Oʻzbekistondagi oliy taʼlim muassasalarida moliyaviy nazorat va ichki audit tizimini takomillashtirish uchun bir nechta asosiy yoʻnalishlarni belgilash mumkin: ichki auditni IIAning “Three Lines Model” tamoyillari asosida tashkil etish; ichki auditorning funksional mustaqilligini taʼminlash; auditni toʻliq riskka asoslangan modelga oʻtkazish; davlat xaridlari,

kontrakt tushumlari, grantlar, ish haqi va kapital xarajatlarni yuqori riskli yo‘nalish sifatida avtomatik monitoring qilish; “continuous auditing” texnologiyasini joriy etish; sun‘iy intellekt yordamida shubhali va noodatiy tranzaksiyalarni aniqlash; audit natijalarini kuzatish elektron platformasini yaratish; samaradorlik audit va “value for money” mezonlarini qo‘llash; auditorlar malakasini CIA, CISA va boshqa xalqaro kompetensiyalarga yaqinlashtirish; kuzatuv kengashi huzurida mustaqil audit qo‘mitalari faoliyatini kuchaytirish lozim.

Xulosa qilib aytganda, O‘zbekistonda oliy ta‘lim tashkilotlarining soni 1991-yildagi 52 tadan 2025/2026 o‘quv yilida 215 taga, ya‘ni 4,1 baravarga oshgani, talabalar sonining esa 2021/2022 o‘quv yilidagi 808,4 ming nafardan 2025/2026 o‘quv yilida 1,535 mln nafarga yetgani oliy ta‘lim sektoridagi moliyaviy boshqaruv va nazorat yuklamasi mutanosib ravishda oshib borayotganini ko‘rsatadi. Shunday sharoitda faqat an‘anaviy tekshiruv va taftish usullariga tayanish yetarli emas. Oliy ta‘lim muassasalari uchun kelajak modeli — bu raqamlashtirilgan, riskka asoslangan, uzluksiz, mustaqil va natijadorlikka yo‘naltirilgan ichki audit tizimidir. Bunday tizim moliyaviy qonunbuzilishlarni aniqlash bilan birga ularning oldini olish, budjet va budjetdan tashqari mablag‘lardan foydalanish samaradorligini oshirish, universitetlar moliyaviy barqarorligini mustahkamlash, korrupsion risklarni kamaytirish va oliy ta‘lim muassasalarining boshqaruv sifatini yaxshilashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Malikov T.S., Haydarov N.H. Davlat budjeti. O‘quv qo‘llanma. – Toshkent: Iqtisod-Moliya, 2007.
2. Pickett K.H.S. The Essential Handbook of Internal Auditing. – Chichester: John Wiley & Sons.
3. Sawyer L.B., Dittenhofer M.A., Scheiner J.H. Sawyer’s Internal Auditing: The Practice of Modern Internal Auditing. – Altamonte Springs: The Institute of Internal Auditors.
4. Srojiddinova Z.X. O‘zbekiston Respublikasi budjet tizimi. Darslik. – Toshkent: InfoCOM.UZ, 2010. – 500 b.
5. Vahobov A.V., Malikov T.S. Moliya. Darslik. – Toshkent: Noshir, 2012. – 712 b.